

Gemeentearchief Wageningen

Inventaris van het archief van Werkliedenvereniging Nut en Genoegen 1885 - 1953

Inleiding

Het navolgende overzicht van de geschiedenis van Nut en Genoegen is overgenomen uit: Dik Nas: "100 Jaar Volkshuis. De arbeidersbeweging in Wageningen", Het Volkshuis, Wageningen 2004, pag. 31-32.

Op 20 februari 1885 komen een aantal jonge werklieden bijeen in de bovenzaal van café Berendsen aan de Markt en richten de werkliedenvereniging Nut en Genoegen op. Zoals de naam al suggereert kent de vereniging twee doelstellingen. Het genoegen krijgt vorm door het beoefenen van welsprekendheid en in het houden van voordrachten in proza en poëzie. Het nut is een ziekenkas. De bedoeling is de leden met een uitkering te steunen in geval van ziekte of ongeval. De kas verkrijgt zijn inkomsten uit de contributie van de leden en uit de opbrengsten van de voordrachten. De leden betalen zes cent contributie.¹

Voor de toneelvoorstellingen wordt gerepeteerd in het kroegje van Mecheltje Iperenburg, die de drijvende kracht is achter de toneelvoorstellingen. Het gaat goed met de vereniging, na de start met 34 leden blijven nieuwe leden toestromen. In 1891 telt de vereniging zo'n 100 en in 1928 zo'n 360 leden. De toneelvoorstellingen trekken volle zalen en door de groei van de vereniging - en daarmee een ruimere keus uit het aanbod van amateur toneelspelers - groeit ook de kwaliteit van de voorstellingen.²

Bij begrafenissen wordt door de vereniging ondersteuning gegeven in geld en door middel van dragers. De leden van de vereniging zijn bij toerbeurt verplicht als drager op te treden. Om al te grote risico's te vermijden is bij reglement bepaald dat om lid te kunnen worden je niet ouder mag zijn dan 36 jaar. Wil je op oudere leeftijd lid worden dan is ballotage vereist en een intreegeld van fl. 1,00. Een dokterstest kan door het bestuur worden verlangd. Tot het ziekenfonds worden alleen mannen toegelaten. Vrouwen van 16 jaar en ouder kunnen alleen lid zijn van de toneelvereniging.³

---

¹ Archief Werkliedenvereniging 'Nut en Genoegen' (hierna: Archief), inv. nr. 2.

² A.G. Steenbergen: "Nut en Genoegen opgeheven" in: Mededelingen van de Vereniging "Oud-Wageningen", jg. 1982 nr. 3, p. 48.

³ Archief, inv. nr. 2.

Bij ziekte wordt aan de leden gedurende tien weken een uitkering gedaan van fl. 3,- per week. In 1911 wordt de uitkering verhoogd tot fl. 3,50, maar in 1917 weer verlaagd tot fl. 3,00 per week. Deze verlaging zal ongetwijfeld ingegeven zijn vanwege de stevige groei van het aantal uitkeringen. Is het aantal uitkeringsweken rond 1900 gemiddeld 80 per jaar in 1917 zijn dat er 150. De ziekingelduitkering is daarna nimmer meer gewijzigd.⁴ Daar staat tegenover dat de contributie van zes cent per week ook heel lang ongewijzigd blijft. Eerst in 1926 wordt de contributie met twee cent per week verhoogd tot acht cent per week behoudens voor enkele oudgedienden, die zes cent mogen blijven betalen.⁵ Een tweede contributieverhoging van twee cent volgt in 1937. Het dubbeltje contributie moet ook in 1950 nog worden betaald, zei het dat de weekinning in een maand inning is omgezet. De belangstelling voor Nut en Genoegen is echter tanende. Het aantal betalende leden bedraagt nog maar ruim 150.

De vereniging heeft zeer lang bestaan en vrijwel tot aan zijn opheffing in 1982 uitkeringen versterkt. De verbeterde sociale verzekeringen maakte dat eigenlijk niet meer nodig, maar de symboliek en de traditie wilde men in stand houden. Nut en Genoegen komt aan zijn einde doordat de belangstelling terugloopt. De vereniging vergrijsst en nieuwe aanwas is er niet meer. Jonge mensen hebben andere belangstellingen.⁶ Op vrijdag 7 mei 1982 wordt Wagenings oudst bestaande vereniging opgeheven. Op een tentoonstelling in 't Hoekje op 25 en 26 juni worden archiefstukken tentoongesteld. Een waardig afscheid van een organisatie die zoveel plezier heeft verschaft en steun heeft geboden.⁷

Het archief is op 28 juni 1982 aan het gemeentearchief geschonken door oud-voorzitter J. van Pluuren.

Wageningen
juli 2009

---

⁴ Archief, inv. nr. 3 t/m 6.

⁵ Archief, inv. nr. 13.

⁶ A. Rietveld: *"Achteraf bekeken. Wageningen, brandende wielen en hete hangijzers"*, Oosterbeek 1999, pag. 37-38.

⁷ A.G. Steenberg: *"Nut en Genoegen opgeheven"*, in: Mededelingen van de Vereniging "Oud-Wageningen" jg. 1982 nr. 3, pag. 48.

Inventaris

- [1.] Vaandel, 1885; compleet in kist, afmeting kist 130 x 95 cm.
Overgedragen aan het Museum De Casteelse Poort, december 1989.
1 object
2. Reglement der werklieden-vereeniging, z.d. [na 1895].
1 stuk
- 3-6. Grootboeken, 1899-1939, 1942-1953.
4 delen
- 3. 7 mei 1899 – 30 april 1908
  - 4. 1 mei 1908 – 31 oktober 1921
  - 5. 1 november 1921 – 31 oktober 1939
  - 6. 1 mei 1942 – 30 april 1953
- 7-19. Contributieboeken, 1890-1943, 1945-1952.
13 delen
- 7. 1 mei 1890 – 30 april 1899
  - 8. 1 mei 1899 – 31 oktober 1904
  - 9. 1 november 1904 – 31 oktober 1909
  - 10. 1 november 1909 – 30 april 1915
  - 11. 1 mei 1915 – 31 oktober 1918
  - 12. 1 november 1918 – 31 oktober 1922
  - 13. 1 november 1922 – 30 april 1928
  - 14. 1 mei 1928 – 30 april 1933
  - 15. 1 mei 1933 – 31 oktober 1937
  - 16. 1 november 1937 – 31 oktober 1942
  - 17. 1 november 1942 – 31 oktober 1943
  - 18. 2 juli 1945 – 30 april 1949
  - 19. 1 mei 1949 – 1952 september 30
20. Verslagen van de penningmeester, 1 juli 1945 – 30 april 1947.
4 stukken
21. Notulen van ledenvergaderingen, 20 december 1945 – 23 februari 1950, met bijlagen.
1 omslag
22. Jaarverslag van de secretaris, 1950 mei – 1951 april.
1 stuk